

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

Кафедра тюркської філології

Курсова робота
з тюркської філології

на тему:

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕТНОМ -
ЗООНІМОМ З ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ**

Студента (тки) групи Птур 14-20
факультету східної і слов'янської філології
денної форми здобуття освіти

Освітньої програми:

Турецька мова і література та переклад,
друга східна мова, західноєвропейська

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.068 Східні мови та літератури
(переклад включно), перша – турецька

Коваль Єви Сергіївни

Науковий керівник: **канд. філол. наук, доц.**

Пілик В. В.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ.....	3 6
1.1. Дослідження фразеологізмів в турецькій мові.....	6
1.2. Принципи диференціації фразеологізмів у турецькій лінгвістиці.....	11
Висновки до розділу 1	15
РОЗДІЛ 2. СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ З ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ	3 17
2.1. Конотативні та національно-культурні значення фразеологізмів з компонентом-зоонімом.....	3 17
2.2. Тематична класифікація турецьких фразеологізмів з компонентом-зоонімом	19 19
2.3. Збереження семантики фразеологізму при перекладах текстів з компонентом-зоонімом з турецької мови на українську	25 25
Висновки до розділу 2	30
ВИСНОВКИ.....	32
ÖZET.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	36

ВСТУП

Актуальність роботи. Фразеологічний фонд турецької мови перебуває у стані постійного оновлення в зв'язку з тенденцією активного використання прецедентних феноменів загалом та фразеологізмів зокрема в різних дискурсах. З огляду на це пареміологічний та фразеологічний фонд турецької картини світу виступає репрезентантом культурологічного багатства соціуму та реагує на зміни в суспільно-політичному, культурно-етичному житті людей, пристосовується до нових завдань та потреб сучасного розвитку суспільства, що, в свою чергу, безпосередньо віддзеркалюється в мовному матеріалі.

Турецькі фразеологізми репрезентують лексичне, культурологічне багатство відповідної національної спільноти, яка їх продукує. Як і життя загалом, мова постійно змінюється, розвивається. Віддзеркаленням змін у суспільстві, науці, буденному житті людей тощо, можна вважати той новий зміст фразеологізмів, якого вони набувають. Відбувається це не ізольовано, а динамічно, у детермінованості з іншими системами. Вивчення турецьких фразеологізмів знаходиться у стані постійного оновлення та змін, що свідчить про відкритість, динамізм, нерівноважність та гнучкість їх структури та семантики.

Інтерес до проблеми перекладацьких трансформацій з боку лінгвістів та їх всебічне вивчення є вже традиційними в курсі теорії та практики перекладу. Широко відомі праці таких українських філологів як П. С. Дудик, М. Л. Іваницька, І. В. Корунець, І. С. Полюк та інших, які присвятили свої статті та монографії вивченню трансформацій різного типу, в тому числі граматичних. У галузі вивчення способів перекладу фразеологізмів турецької мови існує кілька вчених, які внесли значний внесок: Озер Каліпціоглу (Ozer Kalipcioglu) - турецький лінгвіст, який зосереджується на проблемах перекладу, включаючи переклад фразеологізмів. Він проводить дослідження з визначення стратегій та методів, які використовують перекладачі для передачі фразеологічних виразів між турецькою та іншими мовами.

Фатма Хопдемір (Fatma Hopdemir) - інша турецька вчена, яка спеціалізується на лінгвістичному аналізі та перекладі. Її роботи стосуються адаптації фразеологічних одиниць у міжмовному контексті та вивченню варіантів перекладу.

Серкан Кангал (Serkan Kangal) - турецький дослідник, що працює у галузі перекладознавства та міжкультурної комунікації. Він досліджує вплив культурних особливостей на переклад фразеологізмів та розробляє стратегії для ефективного їх передавання.

Ці вчені та їхні дослідження відіграють важливу роль у розвитку теорії та практики перекладу фразеологізмів турецькою мовою, сприяючи розумінню процесів перекладу та вдосконаленню методів перекладу в цій галузі.

Переклад фразеологізмів є складним завданням, особливо коли вони мають компоненти, пов'язані з тваринами, як у турецькій мові. Турецька мова має багатий арсенал фразеологічних одиниць, в яких використовуються зооніми, або слова, пов'язані з тваринним світом. Ці фразеологізми часто відображають національні особливості, культурні концепції та уявлення, тому їх переклад на українську мову вимагає специфічного підходу.

Метою роботи є дослідження особливостей перекладу фразеологізмів з компонентом-зоонімом з турецької мови на українську.

Відповідно до мети роботи необхідно вирішити наступні **завдання**:

- Розглянути дослідження фразеологізмів в турецькій мові.
- Проаналізувати принципи диференціації фразем у турецькій лінгвістиці.
- Окреслити конотативні та національно-культурні значення фразеологізмів з компонентом-зоонімом.
- З'ясувати тематичну класифікацію турецьких фразеологізмів з компонентом-зоонімом.
- Дослідити збереження семантики фразеологізму при перекладах текстів з компонентом-зоонімом з турецької мови на українську.

Об'єкт дослідження – турецькі фразеологізми з компонентом-зоонімом.

Предмет дослідження – особливості перекладу фразеологізмів з компонентом-зоонімом з турецької мови на українську.

Матеріал дослідження. Матеріалом слугували турецькі фразеологізми з компонентом-зоонімом та їх можливі національно-культурні значення.

Методи дослідження: перекладознавчий, за допомогою яких було зібрано, проаналізовано, узагальнено теоретичний і практичний матеріал дослідження, результати роботи, а також метод словникових дефініцій для розкриття семантики фразеологічної одиниці, описовий метод, контекстний метод аналізу текстових елементів. Відбір прикладів здійснювався методом суцільної вибірки.

Наукова новизна роботи визначається об'єктом та предметом дослідження і полягає в тому, що у роботі узагальнено й систематизовано знання про лінгвістичні та лінгвокультурологічні особливості фразеологізмів у турецькій мові та підходи до їх адекватного відтворення в українському перекладі.

Практичне значення одержаних результатів. Полягає в умінні перекладача використовувати отримані результати у своїй професійній діяльності та впроваджувати їх у перекладознавчі та перекладацько-практичні курси «Переклад», «Теорія перекладу», «Перекладознавчі дослідження» та ін.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, двох розділів основної частини, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ

1.1. Дослідження фразеологізмів в турецькій мові

Фразеологізми, або стійкі вирази, є важливою складовою будь-якої мови, оскільки вони відображають культурні, історичні та соціальні аспекти суспільства. У турецькій мові також існує велика кількість фразеологізмів, які відображають турецьку культуру, традиції та специфіку мислення. Дослідження фразеологізмів в турецькій мові дозволяє краще зрозуміти менталітет та особливості цієї мови.

В особливому розділі лексикології, який називається фразеологією, з точки зору ступеня злиття їх частин, лексичного складу і структури піддаються вивченню і фразеологічні звороти (*deyimler*) тобто стійкі поєднання слів, що представляють собою цілісні відтворювані одиниці (*kazden kaçmak, kazeşmek, uziune yozune, kazune sakmak, kirbini, sazın tutun...*) (Platon, 1998, с. 91).

Розглядаючи сутність поняття «фразеологізм», яке є ключовим у контексті цього дослідження, передусім слід звернутися до історичного аспекту дослідження фразеології. Фразеологія, як один із розділів лексикології, що займається вивченням усталених мовних зворотів, протягом довгого часу займала нечітке місце у системі лінгвістичних дисциплін. Як правило, раніше фразеологію не відокремлювали від лексикології, а ґрунтовні дослідження в області фразеології як окремої дисципліни розпочались лише наприкінці ХІХ–на початку ХХ ст. Тому, фразеологія є порівняно молодим напрямком лінгвістичних досліджень, в якому залишається ще багато прогалин, серед яких і їх перекладознавчий аспект.

Фразеологізми – це невичерпні мовні джерела, які живлять мовлення будь-якої стильової зорієнтованості. Вони наповнюють мовлення глибинною свіжістю, надають йому художнього звучання, лексичної й синтаксичної

витонченості, довершеності, фіксують найтонші відтінки думок, почуттів, найрізноманітніші якості мовлення людей, надають йому виразності, національного колориту (Негрич Н. Д., 2013, с. 228).

У турецькому мовознавстві також були спроби дати визначення терміну “фразеологізм” Омер Асим Аксой став першим мовознавцем, який застосував науковий підхід до класифікації фразеологізмів та окреслив їх смислові особливості. Він дає наступне визначення: “Стереотипні словосполучення, які мають привабливий виразний вигляд і мають значення, відмінне від фактичного значення більшості, називаються ідіомами” (Aksoy O., 1995, с. 86).

“Фразеологізми, це стійкі сполуки, які в більшості випадків мають відмінне від буквального значення та характеризуються місткою пояснювальною формою”. Схоже визначення дає Юсуф Зія Бахадін: “... Частина слів, що складається з двох або більше слів, які надають нового значення, переважно поза його власною сутністю, або роблять промову ще красивішою, називається ідіомою”. “Фразеологізм, це група слів, яка складається з двох або більше елементів, має значення яке виходить за рамки буквального та прикрашає собою усне та писемне мовлення” (Saraçbaşı E., 2002, с. 52).

Фразеологізм – не просто стійке словосполучення слів, не просто мовний і стилістичний засіб. Фразеологізм – це вислів, у якому завжди є краплинка менталітету нації, її світосприйняття, її культури – її обличчя (Ужченко В. Д., 2005, с. 40), саме цим зумовлюються і труднощі відтворення фразеологізмів в перекладі, і необхідність застосування широкого спектру трансформацій.

Одним з основних постулатів фразеології є наявність синонімічного еквівалента у вигляді слова. Зазначимо, що сьогодні більшість дослідників не підтримує цю тезу, оскільки велика кількість ідіом не мають такого еквівалента, а якщо і мають, то відбувається втрата експресії, образної конотації.

Але у перекладацькому аспекті наявність еквівалентного слова полегшує роботу перекладача і залишає можливість перекладу, коли інші засоби недоступні.

Я. І. Баран розрізняє два підходи для розв'язання цієї проблеми: принцип тотожності (фразеологічна одиниця розглядається як еквівалент слова) та відмінності (співвідношення фразеологізму і слова). Фразеологічна одиниця і слово мають чимало спільних ознак: за своєю природою вони є двобічними одиницями мови (оскільки мають план вираження і план змісту), характеризуються однаковою функціональною природою (оскільки виступають у ролі членів речення, причому функціональна природа фразеологічних одиниць залежить від їхнього лексико-граматичного значення) (Баран Я. А, 1997, с. 56).

Спільною рисою фразеологічної одиниці і слова є семантична цілісність, глобальність значення. О. І. Смирницький вважає семантичну цілісність і відтворюваність фразеологізму основними ознаками еквівалентності його слову. М. М. Шанський також вказує на семантичну еквівалентність фразеологічної одиниці й слова: «Групі фразеологічних зворотів, рівнозначних слову або словосполученню, притаманне значення, у всіх відношеннях аналогічне лексичному значенню слова» (Удовиченко Т.М., 1965, с. 20).

Деякі з дослідників відносять фразеологізм і слово до одного рівня – лексико-семантичного або лексико-фразеологічного, що і визначає їх спільність та еквівалентність, проте співвіднесення цих одиниць до одного рівня має досить суперечливий характер. Ще однією характерною рисою, притаманною як фразеологізмам, так і словам є їх відтворюваність у мові в готовому вигляді, а не творення заново на відміну, наприклад, від вільних комбінацій слів.

Хоч фразеологічним одиницям притаманна стабільність компонентів загалом, проте на характер їхньої структури можуть впливати такі чинники, як: перестановка, додавання (експансія), заміна (субституція), дистантне розміщення компонентів, контамінація фразеологічних одиниць і т. д.

Фразеологічні одиниці є сполученнями слів, що дає змогу говорити про їхню нарізнооформленість. Іншими словами, фразеологізми побудовані зі слів за певними граматичними моделями та принципами вільних словосполучень і речень.

Оскільки слова побудовані за словотвірними моделями за допомогою морфем та основ, то їм характерна цільнооформленість. Це пояснюється, насамперед, їх функціональним навантаженням, адже основна функція слова – номінативна, фразеологізм же, виступаючи складним лінгвістичним знаком, призначений не стільки для називання певних предметів, явищ, ознак, скільки для їх образно-емоційних оцінок, що й зумовлює основну функцію фразеологічних одиниць, яким, передусім, притаманне характеризуюче начало, тобто експресивно-оцінну (Гамзюк М. В., 2000, с. 254).

Поряд з іншими ознаками фразеологізмів (цілісність значення, відтворюваність, постійність компонентного складу та структури) надзвичайно важливою є експресивність, що базується на образності й досягається завдяки метафоричності значення. Експресивність є «самою інтенсифікованою ознакою» як однією з рис фразеологізмів, що «активізує мислення людини, викликає напругу почуттів у слухача (читача)». Цьому сприяє вибір об'єкта вторинної номінації, адже через фразеологію проходять саме ті сторони людської діяльності, які вторинно відбиваються «через випукле дзеркало людських почуттів, сприймань і їх оцінок» (Баранник Д. Х., 1968, с. 34).

Отже, фразеологізми передають найтонші відтінки душевних порухів, надають висловлюванню національного колориту, збагачують наше мовлення, роблять його образним, виразним, емоційним. Фразеологізми в мовленні функціонують паралельно з лексичними одиницями, що служать для побудови висловлювань, але частотність та доречність їх використання різна.

1.2. Принципи диференціації фразеологізмів у турецькій лінгвістиці

У перших спробах класифікації фразеологізмів застосовувався принцип зв'язку між складовими частинами ідіоми. Цей зв'язок розглядався структурно від простого до складного і від стійкого до нестійкого, а формальні характеристики замінювалися інтуїцією. Як складова частина вітчизняних

досліджень, з'явилася ґрунтовна класифікація фразеологізмів, у якій розрізняються три типи фразеологізмів: фразеологічні єдності, сполучення і зрощення (Василюк І.М., 2004, с. 102).

Лінгвісти-тюркологи пропонують встановлювати типологію фразеологізмів на підставі семантичної та стилістичної класифікації. Семантична класифікація спирається на співвідношення значень всього фразеологізму та окремих значень слів, які його складають. Ідіоми – неподільні словосполучення, значення яких не мотивоване значенням їх елементів – окремих слів, які часто не використовуються самостійно: *bot atmak* – *брехати*, *mortiyi çekmek* – *померти*, *fertiği çekmek* – *втєкти*, *dalga geçmek* – *глузувати* (Баран Я. А., 2008, с. 78).

М.Ф. Алефіренко вперше звернула увагу на відсутність у цій класифікації єдиного принципу розподілу (Алефіренко М.Ф., 1987, с. 36) Ряд дослідників виділяє ще четвертий тип одиниць – фразеологічні вирази. До них належать стійкі сполучення, які складаються зі слів із цілком вільними значеннями, наприклад: *parlayan herşey altın değildir* – *не все те золото, що блищить*, *Bir görüntü, binlerce söze bedeldir* – *краще раз побачити, ніж сто разів почути*. Фразеологічні вирази межують із прислів'ями, які більшість дослідників або не включає до класифікаційних типів, або вважає застиглими конгломератами народної мудрості.

Фразеологічний статус кліше не викликає значних розбіжностей думок у лінгвістів, на відміну від визначення самого поняття кліше. При цьому ми часто стикаємося з підміною понять, оскільки різні дослідники не зазначають відмінностей між кліше і ідіомами (власне фразеологізмами, штампами (шаблонами), стереотипами, прислів'ями та приказками).

Розглянемо концепцію відомого фразеолога сучасної турецької мови Омєра Асима Аксоє, автора двотомного словника турецьких прислів'їв та ідіом. По-перше, О. Аксой вперше виділяє фразеологію в самостійну лінгвістичну дисципліну, по-друге, проводить грань між прислів'ями та ідіомами, по-третє, включає прислів'я та ідіоми в обсяг фразеології. О. Аксой стверджує: «Подібно

веселці, де кожен колір знаходиться в тісній взаємодії з іншим, між прислів'ями, ідіомами і словосполученнями немає неперехідного кордону. Одне слово може мати властивість двозначності. І хоча жовтий, зелений і блакитний кольори знаходяться поруч, кожен з них представляє собою свій особливий колір. Те ж саме відбувається і з прислів'ями, і ідіомами, і простими словосполученнями, які мають свої відмінності і свої характерні особливості» (Aksoy O., 1995, с. 87). У фразеології він бачить народну мудрість, яка зберігається століттями і стійко переносить зміни часу: «фразеологія – це засіб, за допомогою якого народ може висловити свою позицію» (Aksoy O., 1995, с. 88).

Фразеологічні одиниці турецької мови О. Аксой ділить на прислів'я (atasözler), ідіоми (deyimler), мовні формули (kalıplar) і парні слова (ikilemeler). (Aksoy O., 1995, с. 89)

Головна відмінність прислів'їв від ідіом, на думку Омера Аксоє, – це те, що в ідіомах немає настанови, поради, судження (Aksoy O., 1995, с. 91).

Мовні формули (кліше) Омер Аксой визначає як слова чи словосполучення, які усвідомлюються мовцями як стійкі і часто вживані форми. Однією з важливих відмінних рис мовних штампів від інших фразеологічних одиниць, на думку О. Аксоє, є однозначність ситуації їх вживання. Наприклад, «güle güle büyüün» – «виховуйте в задоволення», говориться не лише тим, хто виховує дитину, але й тим, хто тримає маленьку тварину.

За структурою всі фразеологізми турецької мови діляться на дві групи: словосполучення і речення. У структурному плані значення фразеологізму виражаються не одним словом, а обов'язковим словосполученням, яке складається не менше, ніж з двох компонентів. Складові частини слів – морфеми не є самостійними одиницями мови. Компонентами ж фразеологізму виступають слова-прототипи, здатні функціонувати і поза фразеологічною одиницею.

Залежно від категоріальної приналежності головного слова, фразеологізми в турецькій мові ми ділимо на:

- 1) субстантивні;
- 2) дієслівні;

3) комунікативні;

4) адвербіальні.

Те, що в англійській мові виражено за допомогою прийменника, в турецькій мові виражається за допомогою ізафета – синтаксичної категорії, характерної для турецької мови, як аглютинативної. Ізафет позначає іменні означальні поєднання, обидва члени яких виражені іменниками. Виділяється три типи ізафетів: для першого типу характерною є відсутність морфологічних показників зв'язку компонентів, наприклад:

Çocuk çocuk – домочадці; сім'я та діти;

Analık fenalık – мачуха - відьма;

Babamın (ustamın) adı Hıdır, elimden gelen budur – зробив все, що зміг.

Для другого типу ізафету характерна наявність при визначеному афіксі приналежності 3-ї особи, наприклад:

Babasının kızı – мамина дочка;

Третій тип ізафету представлений афіксом приналежності 3-ї особи при означенні й афіксом родового відмінка при означенні:

Babasının oğlu – який батько, такий і син;

Типи ізафетів розрізняються не тільки оформленням, а й характером семантико-синтаксичних відносин між компонентами: визначення в першому типі ізафет визначається за матеріалом, формою, статтю, професією і т.д. ; у другому типі ізафет означення висловлює невизначене родове поняття, і значення його наближається до значення українських відносних прикметників; третій тип ізафетів висловлює відносини приналежності в широкому сенсі (Бабенко Н. С., 2000, с. 156).

У роботі турецького лінгвіста Лейли Шубаси Узун, присвяченій вивченню семантики турецьких фразеологічних одиниць, виділяються три типи фразеологізмів:

– стійкі словосполучення, де всі компоненти переосмислені;

– стійкі словосполучення, де один з компонентів переосмислений, а інший зберігає одне зі своїх значень;

– стійкі словосполучення, де жоден компонент не переосмислений.

У якості видів переосмислення дослідник виділяє метафору (*deyim aktarması*), метонімію (*ad aktarması*), порівняння (*benzetme*) і алюзію (*aluzyon*) (Ses H., 2004, с. 89)

Таким чином, розглянувши класифікації фразеологізмів вітчизняних і турецьких дослідників, для розмежування фразеологічних одиниць у своїй роботі ми використовуємо фразеологічні єдності, сполучення і зрощення, ґрунтуючись на специфіці фразеологічних одиниць турецької мови з точки зору їх смислового змісту, що найбільш повно відображає особливості турецької фразеологічної системи.

Висновки до розділу 1

На початку ХХ століття проблема фразеології здобула інтерес багатьох вчених, як зарубіжних, так і вітчизняних, які сформували підґрунтя для оформлення фразеології в окрему лінгвістичну дисципліну, що допомогло наступному поколінню вчених середини ХХ століття розвивати та видозмінювати їхні ідеї, досліджуючи фразеологічні одиниці в усіх аспектах та з різних точок зору.

Наведено характерні риси для фразеологізмів, даючи власне наукове визначення поняттю «фразеологічна одиниця», однак, більшість із них виділяли такі особливості фразеологізмів, як стійкість, варіативність, метафоричність та невмотивованість, експресивно-емоційне забарвлення та цілісність значення, що означає, що значення цілого виразу неможливо вивести зі значень його складових компонентів.

В рамках даного дослідження під фразеологізмом розуміється стійке поєднання лексем, яке характеризується повним або частковим переосмисленням значення.

Розглянувши класифікації фразеологізмів вітчизняних і турецьких дослідників, для розмежування фразеологічних одиниць у своїй роботі ми

використовуємо фразеологічні єдності, сполучення і зрощення, ґрунтуючись на специфіці фразеологічних одиниць турецької мови з точки зору їх смислового змісту, що найбільш повно відображає особливості турецької фразеологічної системи.

РОЗДІЛ 2

СПОСОБИ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ-ЗООНІМОМ З ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

2.1. Конотативні та національно-культурні значення фразеологізмів з компонентом-зоонімом

Фразеологізми з компонентом-зоонімом, особливо в контексті національно-культурних особливостей, мають глибокі конотації та асоціації, що можуть бути важливими для розуміння культурного контексту (Покровська І.Л., 2006, с. 193). Ось деякі турецькі фразеологізми з компонентом-зоонімом та їх можливі національно-культурні значення:

1. *"Kurbağa gibi suya atlamak"* (Перестрибнути в воду, як жаба) - цей вираз використовується для опису ситуації, коли людина робить щось з нетерпінням або без попередньої підготовки. У турецькій культурі жаба асоціюється з тим, що вона стрибає в воду без будь-яких обдуманих дій.
2. *"Kuş kadar hafif"* (Легкий як птах) - цей вислів вказує на легкість або невагомість чогось. У турецькій культурі птахи символізують невагомість і вільність.
3. *"Aslan payı"* (Левина частка) - використовується для опису найбільшої або найкращої частки чогось. У турецькій культурі лев символізує могутність і владу, тому вислів має конотацію успіху або переваги.
4. *"Kurt gibi aç"* (Голодний, як вовк) - цей вислів описує неймовірну голодність. У турецькій культурі вовк асоціюється з хижістю та сильною голодуванням.
5. *"Kedi gibi bağımsız"* (Незалежний, як кіт) - використовується для опису людини, яка живе незалежно і самостійно. У турецькій культурі кіт асоціюється з незалежністю та самостійністю.

Значення фразеологізмів може передавати національну маркованість як усім фразеологічним значенням, так і окремими прототипами (Корунець І. В.,

2001, с. 56). Національна специфіка фразеологізмів, що передається окремими прототипами, спирається на такі критерії:

а) конотативні значення назв тварин, що лягли в основу фразеологізму, мотивованість чи немотивованість семантики зоонімів у турецького народу (напр. зоонім антилопа (*ahu*) асоціюється з красою);

б) наявність слів-реалій у складі ФО, що не є назвами тварин (напр.: *İtin (köreğin) ahtağı baklavadan rayıtar* (букв. дурний собака думає, що отримає шматок пахлави) – «Дурень думкою багатіє, а злиднем живе».

в) специфічність номенів тварин. Так, наприклад, зоонім *devekuşu* – верблюд буквально з турецької мови перекладається як верблюд-птах, що і зумовило виникнення ФО: *Yüke gelince kuşum der uçmaya gelince deveyim der* (букв. Коли просять нести вантаж, то він каже: «Я птах», а коли треба літати, то каже: „Я верблюд”) – «Хитрий, як лис, як не добіжить, то доскочить».

Національна специфіка фразеологізмів у їх нерозчленованому значенні виражається таким чином:

а) фразеологічними парадоксами (фразеологізмами з немотивованими конотаціями). Пареміологічні парадокси виникають на підставі преференційної неістинності висловлювання, логічного абсурду та семантичної абракадабри (логічної категорії безглузлого). Напр.: *balık kavağa çıkınca* (букв. коли риба вилізе на тополю) – «коли рак свисне»;

б) специфічністю значення фразеологізму в цілому у випадку, якщо образи тварин збігаються в турецькій та українській мовах. Напр.: *Aç it fırın deler* (букв. голодний собака ніч колупає) – «Голодному псові і муха добра». У обох фразеологізмах постає образ голодного пса, проте український народ вважає, що голодний пес з’їсть все, що трапиться у нього на шляху, а турки роблять акцент на агресивності голодного собаки, що і свідчить про відмінність мовних картин світу двох різних народів;

в) римованістю фразеологізмів. Напр.: у ФО *Bekarın parasını it yer, yakasını bit* (букв. у неодруженого гроші собака їсть, а комірець – блоха) – «Скупий збирає, а чорт калитку ладнає» римуються лексеми *it* (собака) та *bit* (блоха).

Ці фразеологізми демонструють, як зооніми використовуються в турецькій мові для передачі певних концепцій та відтінків у мовному виразі, які можуть бути специфічними для національно-культурного контексту.

2.2. Тематична класифікація турецьких фразеологізмів з компонентом-зоонімом

Турецькі фразеологізми з компонентом-зоонімом можна класифікувати за різними тематичними групами в залежності від того, які аспекти життя або які категорії асоціацій вони використовують (Каян І.Л., 2004, с. 204). Ось деякі тематичні класи, до яких можна віднести ці фразеологізми:

1. Тваринний світ:

- Фразеологізми, пов'язані з характеристиками тварин (наприклад, "*aslan gibi*" - "як лев"), використовуються для передачі якостей, які асоціюються з конкретними видами тварин.

2. Поведінка та властивості:

- Вирази, що відображають поведінку та властивості тварин (наприклад, "*kedi gibi bağımsız*" - "незалежний, як кіт"), використовуються для опису характеру або стилю життя людини.

3. Емоції та стани:

- Фразеологізми, які використовують зооніми для передачі емоцій або станів (наприклад, "*kuş gibi hafif*" - "легкий, як птах"), можуть вказувати на важливі аспекти психологічного стану людини.

4. Сила, влада та успіх:

- Фразеологізми, які використовуються для передачі ідей про силу, владу та успіх (наприклад, "*aslan payı*" - "левина частка"), можуть мати політичне або економічне значення.

5. Харчування та фізичні потреби:

- Вирази, які асоціюються з харчуванням або фізичними потребами тварин (наприклад, *"kurt gibi aç"* - "голодний, як вовк"), можуть використовуватися для опису голоду або насичення.

6. Незалежність та свобода:

- Фразеологізми, що відображають ідеї про незалежність та свободу (наприклад, *"kedi gibi bağımsız"* - "незалежний, як кіт"), можуть вказувати на важливі аспекти індивідуальності та самостійності.

Турецькі фразеологічні синоніми з компонентом-зоонімом поділяються на сім тематичних груп (фізичні та фізіологічні ознаки, риси характеру, стан людини, стосунки між людьми, кількість, простір, час) і дають чітку уяву про способи відображення дійсності у метафоричній формі (Покровська І.Л., 2005, с. 72).

Фразеологізми з компонентом-зоонімом розподіляються на шість окремих груп, а деякі з груп поділяються ще й на окремі підгрупи. Дану класифікацію можна зобразити таким чином:

1. Власне зоофразеологізми:

Фразеологізми з компонентом-тварина та зоопартонімами: *hayvan gibi* (букв. як тварина) – «сердитий, як звір»;

Фразеологізми з назвами диких тварин, з них: *seylan gibi* (букв. як газель) – «хлопець, як барвінок», *ahı gibi* (букв. як антилопа) – «гарна, як зіронька на небі».

Фразеологізми з назвами свійських тварин: *Ata dost gibi bakmalı, düşman gibi birtmeli* (букв. коня доглядай, як друга, а поганяти – як ворога) – «Дай коневі вівса, а гони його, як пса», *Türk ata binince bey oldum sanır.* (букв. турок сяде на коня і себе паном вважає) – «Убрався в жупан і думає, що пан», *Keçi geberse de kiuyğınu indirmez* (букв. коза помре, а від впертості не відмовиться) – «Кого слово не бере, то хоч шкіру здери, а він своє».

2. Орнітофразеологізми:

Фразеологізми з назвами диких (лісових, степових, хижих) птахів. Напр.: *leylek gibi* – «як чапля», *turnayı gözünden vurtak* (букв. влучити журавлеві в око) – «вбити бобра».

Фразеологізми з назвами домашніх птахів. Напр.: *kaz gibi uşmak, tavuk gibi düşmek* (букв. літати, як гуска, а впасти, як курка) – «Ставився, як лев, а згинув, як муха».

3. Ентомофразеологізми:

Фразеологізми з компонентом комаха: *Böcek gibi* – «вертиться, як на дзиглику».

Фразеологізми з видовими назвами комах. Напр.: *Aridan korkan bal satamaz* (букв. хто боїться бджіл – мед не продає) – «Вовків бояться – у ліс не ходити», *karınca belli* (букв. з талією мурашки) – «з осиною талією».

4. Іхтіофразеологізми. Напр.: *kırk yaşındaki balıklara yüzmeyi öğretme* (букв. не вчи плавати сорокалітню рибу) – «Не вчи щуку плавати».

5. Рептиліофразеологізми. Напр.: *Her kim denize düşerse yılanı da tutacaktır* (букв. той, хто падає в море, схопиться і за змію) – «хапатися за соломинку».

6. Амфібіофразеологізми. Напр.: *balıklar kavağa tırmandığında* (букв. коли риба вилізе на тополю) – «коли рак на горі свисне».

Фразеосемантичні групи фразеологізмів з компонентом-зоонімом можна поділити на такі тематичні групи:

1. Фізичні та фізіологічні ознаки: „голод”, „краса”, „грубість”, „невеликий зріст та розмір”, „сила”, „хирлявість”, „живучість”, „повільна хода”, „старість”. Напр., фразеосемантична група „повільна хода” передається двома ФО: *karlımbağa yürüyüşü* (букв. черепаха хода), *devenin yürüyüşü* (букв. хода верблюда).

2. Риси характеру:

а) позитивні риси характеру: „працьовитість”, „здоровий глузд”, „досвідченість”, „вдячність”, „завбачливість”. Наприклад, фразеосемантична група „працьовитість” має такі фразеосемантичні ряди: 1) власне працьовитість: *arı gibi çalışmak* (букв. працювати, як бджола), *körek gibi çalışmak* (букв.

працювати, як собака), *Bütün yaz çiğlik atan ağustosböceğinden bir örnek alın* (букв. бери приклад з цикади, яка ціле літо кричить); 2) працьовитість та хазяйновитість: *arılardan kim korkar-bal satıyor* (букв. хто боїться бджіл – мед на продає), *Serçelerden korkmak-darı ekmek* (букв. горобців боятися – проса не сіяти); 3) працьовитість та спритність: *sinek, bekmes'i kimin sattığını biliyor* (букв. муха знає того, хто продає бекмес (під бекмесом мається на увазі зварений до густоти меду виноградний сік), *arı hangi çiçekten bal alacağını bilir* (букв. бджола знає, з якої квітки брати мед);

б) негативні риси характеру: „тупість”, „лінощі”, „хитрість”, „впертість”, „жадібність”, „задавакуватість”, „підступність”, „корисливість”, „невдячність”.

3. Соціальні та моральні категорії людини (стан): „чистоплотність”, невдача, „скрута”, „удача”.

4. Стосунки між людьми: „мати та дитина”, „батько та дитина”, „власне рід”, „власне стосунки”, „сусідство”.

Поруч з фразеологічними синонімами самобутність турецької фразеології з компонентом-зоонімом прослідкується і через призму фразеологічних варіантів (Василюк І.М., 2004, с. 102). Серед фразеологізмів з компонентом-зоонімом можна виділити такі види лексичних варіантів:

1. Заміна у фразеологізмі назви тварини іншим зоонімом:

а) ведмідь – мавпа: *ayı (maymun) fırına atıldı ve o ayı yavrusunu (maymun) da uapına aldı (aldı)* (букв. ведмедя (мавпу) вкинули в піч, а він (вона) взяв (взяла) з собою і ведмежа (мавпеня));

б) вівця – коза: *keçi ruhu için korkar, kasap ise yağı için korkar* (букв. коза боїться за свою душу, а м'ясник – за свій жир) та *koyun ruhu için endişelenir ve kasap yağı için endişelenir* (букв. вівця переживає за свою душу, а м'ясник – за свій жир). Вівця та коза у турків є шанованими тваринами, їх розводять на м'ясо, тому дана варіація назв тварин є повністю зрозумілою з точки зору національної специфіки;

в) віслюк – віл: *Eşeğe (boğaya) "Kendini göster" denildi ve o tekmeledi* (букв. Віслюку (волу) сказали: „Покажи себе”, а він брикнув). Віслюк та віл є

тваринами, що використовуються як тяглова сила у сільському господарстві, і варіативність між назвами цих тварин є цілком обґрунтованою,

г) ворона – сорока: *karga (saksagan) iyilik ugruna boğadan pire yakalmaz* (букв. ворона (сорока) не ловить бліх у бика заради добра);

д) кінь – віслюк: *ati (veya eşegi) sağlam bir çibuğa bağlamak* (букв. прив'язувати коня (або віслюка) до міцної палиці);

е) кінь – лев: *Aslana at, ata et vermek* (букв. давати левові коня, а коневі – м'ясо) та *ata et, ite ot vermek* (букв. давати м'ясо коню та траву – собаці). Слід зазначити, що нічого спільного з точки зору денотативного значення між конем та левом немає, але незважаючи на це, прислів'я є абсолютно тотожними;

є) лев – собака: *uyuyan aslanı uyandırma (uyuyan köpek)* (букв. не буди лева, який спить (собаку, який спить));

ж) риба – жаба: *balık (kurbağa) kavağa tırmandığında* (букв. коли риба (жаба) вилізе на тополю);

з) собака – кіт: *Eğer sadece bakarak usta olabilseydin, köpekler (kediler) kasap olurlardı* (букв. якби лише дивлячись можна було б стати майстром, то собаки (коти) б стали м'ясниками).

2. Заміна назви тварини синонімічною:

а) *fare* (миша) – *sıçan* (миша, пацюк): *fare, çıktığı vizonu biliyor* (букв. миша знає норку, з якої вона вилізла). У даному фразеологізмі синоніми є неабсолютними, оскільки зоонім *sıçan* перекладається і як „миша”, і як „пацюк”, а зоонім *fare* перекладається лише як „миша”;

б) *it* (собака) – *köpek* (собака): *aptal köpek bir parça baklava alacağını düşünüyor* (букв. дурний собака думає, що отримає шматок пахлави) або *itin bir parça baklava alacağını düşünüyor* (букв. якби молитва собаки приймалася, то з неба б падали кістки).

3. Заміна назви дорослої тварини назвою її нащадка:

а) бик – теля: *karga (saksagan), iyilik ugruna boğadan (buzağıdan) pire yakalmaz* (букв. ворона (сорока) не ловить бліх у бика (теляти) заради добра);

б) кінь – лоша: *At (tay) at olduđu sürece sahibi bitkin düşecektir* (букв. доки кінь (лоша) стане конем, то хазяїн змучиться).

4. Заміна гіпероніма гіпонімом:

а) птах – горобець: *Kuştan (Serçeden) korkan, darı ekmez* (букв. хто боїться птаха (горобця), той проса не сіє);

б) тварина – віслик: *görevlendirilen hayvanda (eşekte), kuyruk altı iniş sırasında yırtılır* (букв. у дорученої тварини (віслика) підхвістник рветься під час спуску).

5. Заміна назви тварини іншим словом, що не належить до складу зоонімів: вважати слоном – не нехтувати чимось: *Düşmanınız bir karıncaysa, onu bir fil olarak kabul edersiniz* (букв. якщо твій ворог мураха, то ти вважай його слоном), *Eğer düşmanın bir böcekse, o zaman bunu ihmal etme* (букв. якщо твій ворог комаха, то не нехтуй цим).

6. Заміна у фразеологізмі з компонентом-зоонімом компоненту, що не є зоонімом:

а) дієслова: *bir karıncaı bile ezmetek (incitmemek)* (букв. не розчавити (не образити) навіть мурахи), *at var ama yürüyesek yer yok, yürüyesek yer var ama at yok* (букв. кінь є, а місця для вигулу немає, місце для вигулу є, а коня немає). У прислів'ях *at ve eşek aynı şey değildir* (букв. кінь та віслик – не одне і те саме) та *at ve eşek rekabet edemez* (букв. кінь та віслик не можуть змагатися) змінюється остання частина;

б) іменника: *kediye peynir sipariş etmek (karaciğer)* (букв. замовляти коту сир (печінку));

в) прикметника: *hızlı (cesur) bir at yem miktarını artırır* (букв. швидкий (відважний) кінь збільшує кількість свого корму);

г) числівника: *dokuz at bir kazığa bağlanmaz* (букв. дев'ять коней не прив'язують до одного кілка), *iki at aynı kazığa bağlanmaz* (букв. два коні не прив'язують до одного кілка) та *kedinin dokuz (yedi) ruhi vardır* (букв. у кішки є дев'ять (сім) душ).

Отже, турецькі фразеологізми розподіляються на шість груп відповідно до різних варіантів компонентів. Особливу увагу заслуговують вирази, де змінюється назва тварини, оскільки це відображає національну специфіку мислення турецького етносу та встановлює різні типи мотивацій носіїв мови при використанні фразем та паремій. Часто зооніми, які варіюються, є синонімічними, але іноді вони є назвами абсолютно різних тварин, що свідчить про різне сприйняття тимчасових явищ суспільного життя та унікальні асоціації турецького етносу.

Важливо враховувати, що використання та інтерпретація цих виразів може залежати від контексту і культурних нюансів.

2.3. Збереження семантики фразеологізму при перекладах текстів з компонентом-зоонімом з турецької мови на українську

Фразеологічні вирази в турецькій мові становлять важливу складову мовної культури турецького народу і є унікальним явищем. Кожен символ-гіперонім у своєму роді передає основне спільне символічне значення символам-гіпонімам, пов'язане з міфологічним уявленням про представників різних сфер. Фразеологізми, що містять компоненти-зооніми, допомагають розкрити та систематизувати невивчені раніше функціонально-семантичні особливості ідіом, фразем, прислів'їв та приказок турецької мови. Аналіз цих виразів сприяє заповненню прогалін у мовній картині світу та допомагає виявити особливості знакового характеру турецьких фразеологізмів в етнокультурному контексті.

Фраземи та паремії є результатом народної творчості і відображають багате образне мислення турецького народу. У цих сталих мовних одиницях увібраний життєвий досвід цілих поколінь, і, незалежно від часу їх утворення, вони залишаються актуальними порадами та виразними висловами й сьогодні (Каян І.Л., 2004, с. 249).

Збереження семантики фразеологізму при перекладах текстів з компонентом-зоонімом з турецької мови на українську може бути складною

задачею, оскільки семантичні відтінки та асоціації можуть бути різними в різних культурах. Проте, існують деякі стратегії, які можуть допомогти зберегти семантику фразеологізму під час перекладу:

1. Зберігання образності. При перекладі фразеологізму з компонентом-зоонімом важливо зберегти образність та метафоричний характер виразу. Наприклад, якщо в турецькому фразеологізмі використовується термін "як лев", то в українському перекладі варто обрати еквівалентне образне вираження, що має схожий образ.
2. Врахування культурних особливостей. Важливо розуміти культурні асоціації та конотації, пов'язані з тваринним зоонімом в кожній мові. Це допоможе знайти належний еквівалент в українській мові, який передасть семантику фразеологізму відповідно до культурних уявлень.
3. Контекстуальний переклад. Часто семантика фразеологізму залежить від контексту, в якому він використовується. При перекладі важливо враховувати не лише слова, а й їхнє значення у конкретному контексті.
4. Використання еквівалентів. Українська мова може мати свої власні фразеологічні вирази, які відображають схожі концепції або аналогічні ситуації. Використання таких еквівалентів може допомогти зберегти семантику фразеологізму при перекладі.

Наприклад, фразеологізм "*aslan gibi*" може бути перекладений як "*мужній як лев*" або "*сильний як лев*" з урахуванням контексту та культурних асоціацій. Важливо вибрати переклад, який найкращим чином відтворить семантику та образність виразу в українській мові.

У семантичному плані фразеологізми з зоонімічним компонентом складають 3 групи.

1. Повні еквіваленти

Фразеологічні одиниці, які і в українській і в турецькій мові мають однакову семантичну і морфологічну структуру.

Повні еквіваленти - це фразеологічні одиниці, що мають однаково сигніфікативно-денотативне значення, суб'єктивно-оціночну, функціонально-

стилістичну і емоційно - експресивну конотацію, структурно-граматичну організацію і компонентний склад (Іваницька М. Л., 2011, с. 56).

До повних фразеологічних еквівалентів ми відносимо вирази, які за образом, фразеологічним значенням, структурно-граматичної організації, компонентним складом і стилістичної забарвленості повністю збігаються зі зворотами іншої мови. Також в категорії повних еквівалентів є чимало зворотів, які збігаються в силу спільності людського досвіду і спостережень: грати з ким-небудь як кішка з мишею; плавати як риба (добре плавати); осине гніздо (щось таїть небезпеку) і ін. (Іваницька М. Л., 2011, с. 67).

Таблиця 2.1

Повні еквіваленти фразеологічних одиниць

ФО турецької мови	ФО української мови
Bulanık suda balık avlamak	У каламутній воді рибу ловити
Battı balık yan gider	Потрапила риба у воду. Будь що буде!
Denizden (sudan) çıkmış balığa dönmek	Як риба без води.
Horozlar ötmek	Вже півні співають
Kuş bakışı	З висоти пташиного польоту.
Kuş uçurmak	Не давати і птиці пролетіти.
Papağan gibi ezberlemek	Зазубрити як папуга.
İçine bir kurt düşmek	Черв'як сумніву закрався в його душу
Arıkovanı gibi işlemek	Нагадувати собою вулик. Гудіти подібно вулику

2. Часткові еквіваленти

Часткові еквіваленти - це фразеологічні еквіваленти, які при тотожності семантики мають незначні розбіжності в плані вираження (Іваницька М. Л., 2011, с. 75).

До часткових еквівалентів ми відносимо фразеологічні одиниці з однаковим або подібним, близьким значенням, подібним або дещо різним компонентним складом і структурно - граматичною організацією.

Відмінною особливістю часткових еквівалентів є існування незначних розбіжностей в компонентному складі, структурно-граматичної організації при повному збігу сигніфікативно-денотативного і конотативного компонентів значення. Розбіжність відбувалася за трьома схемами:

- 1) розбіжність тільки лексемного складу
- 2) розбіжність тільки структурно-граматичної організації
- 3) розбіжність і лексемного складу, і структурно-граматичної організації

В даному пункті назви тварин в обох мовах відповідають частково, тобто вживаються назви тварин різних видів.

Таблиця 2.2

Фразеологічні одиниці з частковими еквівалентами

ФО турецької мови	ФО української мови
Balık istifi	Як оселедці в бочці
Balık kavağa çıkınca	Коли рак на горі свисне. Після дощуку в четвер.
Bir taşla iki kuş vurmak	Одним ударом двох зайців вбити
Kedi ciğere bakar gibi bakmak	Облизуватися як кіт на сметану
Kaz kafalı	Дивитися як баран на нові ворота
Kuş beyinli	Куряча голова, мізки як у курки.
Leylek gibi	З пташиним розумом
Turnayı gözünden vurmak	Як каланча, як чапля
Solucan gibi	Брати бика за роги.
Börtü böcek	Як глиста, як мрець, як полотно
Karınca duası gibi	Купа комах
Karıncayı bile incitmemek/ezmemek	Як курка лапою.
Pireyi deve yarmak	І мухи не образить
Yaptığı hayır ürküttüğü kurbağaya değmemek	Робити з мухи слона.
Yılan hikayesi/masalı	Надати ведмежу послугу

3. Безеквівалентні фразеологічні одиниці

У зв'язку з неоднаковими географічними умовами, етнічною самосвідомістю, історичним розвитком, державним ладом, релігією при зіставленні мов виявлені елементи збігаються і розбіжні. До розбіжних елементів, відносяться, перш за все, фразеологічні одиниці, оскільки, саме вони з точки зору етнолінгвістики і лінгвокультурології, є знаками національної культури і одним з найбільш яскравих проявів національно-культурної специфіки мови. У них етнокультурність своєрідності і особливості метафоричного переосмислення реалій з області традиційного побуту, звичаїв, укладу, життя носіїв досліджуваної мови.

Якщо на ранньому етапі розвитку перекладознавства під еквівалентом розумілося будь-яка вдало знайдена відповідність слову або словосполученню оригінального тексту, то в пізній період перекладознавства і аж до сих пір прийнято розуміти під еквівалентом «постійна рівнозначна відповідність, як правило, не залежне від контексту». Тоді, очевидно, безеквівалентними фразеологічними одиницями вважатимуться одиниці, що не мають, як правило, постійних, не залежних від контексту еквівалентів у мові перекладу, тобто план зміст яких неможливо зіставити з будь-якими іншомовними поняттями. Переклад цих фразеологізмів на інші мови просто немислимі, тому їх значення потрібно передавати тільки описово з відповідним коментарем щодо їх виникнення і ситуації вживання.

Таблиця 2.3

Безеквівалентні фразеологічні одиниці

ФО турецької мови	ФО української мови
Balık etinde	В тілі, вгодований
Balıklaama atlamak/dalmak	Робити що-небудь через голову, стрімко.
Acemi çaylak	З бухти-барахти.
Ağzıyla kuş tutsa	Зелений, новачок, недосвідчений, салага, молокосос.
Alacağına şahin vereceğine karga (olmak)	Дістати місяць (зірку) з неба
Arpacı kumrusu gibi düşünmek	У борг брати вміє, а віддавати-ні

Başınadevlet kuşu konmak	Ламати голову над чимось
Bir kuş sütü eksik	Фортуна посміхнулася.
Bülbül gibi ötmek-söylemek	Стіл ломиться
Bülbül gibi konuşmak	Нічого не приховати. Викласти начистоту.
Çantada keklik	Вільно говорити
Çevir kazı, yanmasın	Справа в капелюсі.
Çifte kumrular	Змінити тему.
Çil yavrusu gibi dağılmak	Нерозлучні друзі.
Dam üstünde saksagan, vur beline kazmayı	Кидатися врозтіч.
Durdu durdu turnayı gözünden vurdu	У городі бузина, а в Києві дядько.
Dut yemiş bülbüle dönmek	Чекав і домігся свого.

Таким чином, ми бачимо наскільки важливі на основі фразеологізмів відносини мови і культури. Не варто забувати про те, що в перекладах фразеологізмів окремі слова не мають ніякого значення, вони знаходять сенс тільки в контексті. Для цього в літературних перекладах, особливо щодо фразеологізмів допускаються серйозні помилки. Переклад фразеологізму без знаходження відповідного еквівалента є причиною неповного або неправильного перекладу.

Висновки до розділу 2

Фразеологізми з компонентом-зоонімом, особливо в контексті національно-культурних особливостей, мають глибокі конотації та асоціації, що можуть бути важливими для розуміння культурного контексту.

Значення фразеологізмів може передавати національну маркованість як усім фразеологічним значенням, так і окремими прототипами.

Турецькі фразеологічні синоніми з компонентом-зоонімом поділяються на сім тематичних груп (фізичні та фізіологічні ознаки, риси характеру, стан

людини, стосунки між людьми, кількість, простір, час) і дають чітку уяву про способи відображення дійсності у метафоричній формі.

Отже, турецькі фразеологізми розподіляються на шість груп відповідно до різних варіантів компонентів. Особливу увагу заслуговують вирази, де змінюється назва тварини, оскільки це відображає національну специфіку мислення турецького етносу та встановлює різні типи мотивацій носіїв мови при використанні фразем та паремій. Часто зооніми, які варіюються, є синонімічними, але іноді вони є назвами абсолютно різних тварин, що свідчить про різне сприйняття тимчасових явищ суспільного життя та унікальні асоціації турецького етносу.

Не варто забувати про те, що в перекладах фразеологізмів окремі слова не мають ніякого значення, вони знаходять сенс тільки в контексті. Для цього в літературних перекладах, особливо щодо фразеологізмів допускаються серйозні помилки. Переклад фразеологізму без знаходження відповідного еквівалента є причиною неповного або неправильного перекладу.

ВИСНОВКИ

Провівши дослідження, можемо зробити наступні висновки:

1. Фразеологізми, або стійкі вирази, є важливою складовою будь-якої мови, оскільки вони відображають культурні, історичні та соціальні аспекти суспільства. У турецькій мові також існує велика кількість фразеологізмів, які відображають турецьку культуру, традиції та специфіку мислення. Дослідження фразеологізмів в турецькій мові дозволяє краще зрозуміти менталітет та особливості цієї мови.

Наведено характерні риси для фразеологізмів, даючи власне наукове визначення поняттю «фразеологічна одиниця», однак, більшість із них виділяли такі особливості фразеологізмів, як стійкість, варіативність, метафоричність та невмотивованість, експресивно-емоційне забарвлення та цілісність значення, що означає, що значення цілого виразу неможливо вивести зі значень його складових компонентів.

В рамках даного дослідження під фразеологізмом розуміється стійке поєднання лексем, яке характеризується повним або частковим переосмисленням значення.

2. Розглянувши класифікації фразеологізмів вітчизняних і турецьких дослідників, для розмежування фразеологічних одиниць у своїй роботі ми використовуємо фразеологічні єдності, сполучення і зрощення, ґрунтуючись на специфіці фразеологічних одиниць турецької мови з точки зору їх смислового змісту, що найбільш повно відображає особливості турецької фразеологічної системи.

3. Фразеологізми з компонентом-зоонімом, особливо в контексті національно-культурних особливостей, мають глибокі конотації та асоціації, що можуть бути важливими для розуміння культурного контексту.

Значення фразеологізмів може передавати національну маркованість як усім фразеологічним значенням, так і окремими прототипами.

4. Турецькі фразеологічні синоніми з компонентом-зоонімом поділяються на сім тематичних груп (фізичні та фізіологічні ознаки, риси характеру, стан людини, стосунки між людьми, кількість, простір, час) і дають чітку уяву про способи відображення дійсності у метафоричній формі.

Турецькі фразеологізми розподіляються на шість груп відповідно до різних варіантів компонентів. Особливу увагу заслуговують вирази, де змінюється назва тварини, оскільки це відображає національну специфіку мислення турецького етносу та встановлює різні типи мотивацій носіїв мови при використанні фразем та паремій. Часто зооніми, які варіюються, є синонімічними, але іноді вони є назвами абсолютно різних тварин, що свідчить про різне сприйняття тимчасових явищ суспільного життя та унікальні асоціації турецького етносу.

5. Збереження семантики фразеологізму при перекладах текстів з компонентом-зоонімом з турецької мови на українську може бути складною задачею, оскільки семантичні відтінки та асоціації можуть бути різними в різних культурах. Проте, існують деякі стратегії, які можуть допомогти зберегти семантику фразеологізму під час перекладу: зберігання образності, врахування культурних особливостей, контекстуальний переклад, використання еквівалентів. Українська мова може мати свої власні фразеологічні вирази, які відображають схожі концепції або аналогічні ситуації. Використання таких еквівалентів може допомогти зберегти семантику фразеологізму при перекладі.

ÖZET

1. Deyimbilimler veya kalıcı ifadeler, toplumun kültürel, tarihi ve sosyal yönlerini yansıttıkları için herhangi bir dilin önemli bir bileşenidir. Türkçe'de Türk kültürünü, geleneklerini ve düşüncenin özgüllüğünü yansıtan çok sayıda deyimbilim de vardır. Türkçede deyimbilimlerin incelenmesi, bu dilin zihniyetini ve özelliklerini daha iyi anlamamızı sağlar.

Deyimbilimlerin karakteristik özellikleri, "deyimsel birim" kavramına kendi bilimsel tanımlarını vererek verilmiştir, ancak çoğu, deyimbilimlerin istikrar, değişkenlik, metaforiklik ve motivasyonsuzluk, ifade edici-duygusal renklendirme ve anlamın bütünlüğü gibi özelliklerini ayırt etmiştir; bu, tüm bir ifadenin anlamının, kurucu bileşenlerinin anlamlarından çıkarılamayacağı anlamına gelir.

Bu çalışma çerçevesinde, deyimbilim, anlamın tamamen veya kısmen yeniden yorumlanmasıyla karakterize edilen sabit bir sözlük kombinasyonu olarak anlaşılmaktadır.

2. Yerli ve Türk araştırmacıların deyimbilimlerinin sınıflandırmalarını inceledikten sonra, çalışmalarımızda deyimbilimsel birimleri ayırt etmek için, Türk dilinin deyimbilimsel birimlerinin anlamsal içerikleri açısından özgüllüğüne dayanarak, Türkçe deyimbilimsel sistemin özelliklerini en eksiksiz şekilde yansıtan deyimbilimsel birlikler, konjugasyonlar ve birleşmeler kullanıyoruz.

3. Özellikle ulusal-kültürel özellikler bağlamında, zoonim bileşenine sahip deyimbilimler, kültürel bağlamı anlamak için önemli olabilecek derin çağrışımlara ve çağrışımlara sahiptir.

Deyimbilimlerin anlamı, ulusal işaretlemeyi hem tüm deyimsel anlamlara hem de bireysel prototiplere aktarabilir.

4. Zoonim bileşeni ile Türkçe deyimsel eş anlamlılar yedi tematik gruba ayrılır (fiziksel ve fizyolojik özellikler, karakter özellikleri, insan durumu, insanlar arasındaki ilişkiler, miktar, mekan, zaman) ve gerçekliği mecazi biçimde yansıtmının yolları hakkında net bir fikir verir.

Türkçe deyimler, bileşenlerin farklı varyantlarına göre altı gruba ayrılır. Türk etnik grubunun düşüncesinin ulusal özgünlüğünü yansıttığı ve anadili konuşanların deyimler ve paremler kullanırken farklı motivasyon türlerini belirlediği için hayvanın adının değiştiği yerde ifade özellikle dikkat edilmeyi hak ediyor. Genellikle farklı olan zoonimler eş anlamlıdır, ancak bazen tamamen farklı hayvanların isimleridir, bu da kamusal yaşamın zamansal fenomenlerinin farklı algılarını ve Türk etnik kökeninin benzersiz çağrışımlarını gösterir.

5. Türkçeden Ukraynaca'ya zoonim bileşeni olan metinleri çevirirken deyimbilimin anlambilimini korumak zor olabilir, çünkü anlamsal tonlar ve çağrışımlar kültürler arasında farklı olabilir. Bununla birlikte, çeviri sırasında deyimbilimin anlambiliminin korunmasına yardımcı olabilecek bazı stratejiler vardır: imgelerin depolanması, kültürel özelliklerin dikkate alınması, bağlamsal çeviri, eşdeğerlerin kullanılması. Ukrayna dilinin benzer kavramları veya benzer durumları yansıtan kendi deyimsel ifadeleri olabilir. Bu tür eşdeğerlerin kullanılması, çeviride deyimbilimin anlambiliminin korunmasına yardımcı olabilir.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефіренко, М.Ф. (1987) Теоретичні питання фразеології. Харків: Вид-во при Харківському держ. ун-ті, 136 с.
2. Бабенко, Н. С. (2000). Idiome im mentalen Lexikon. Ziele und Methoden der kognitivbasierten Phraseologieforschung. №1. С. 156–159.
3. Баран, Я. А. (1997) Фразеологія в системі мови. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 176 с.
4. Баран, Я. А. (2008) Фразеологія: знакові величини: навч. посіб. для студентів факультетів іноземних мов. Вінниця: Нова Книга, 256 с
5. Баранник, Д. Х. (1968) Фразеологія в усному монологічному мовленні. Питання мовної культури. К. : Наукова думка, № 2. С. 34–38.
6. Белова, А.Д. (2001) Вербальне відображення концептосфери етносу: сучасний стан вирішення проблеми. Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. праць. К.: Логос, № 5. С. 15-22
7. Василюк, І.М. (2004) Фразеологізми як одиниці міжмовної комунікації (проблеми перекладу). Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. №17. С. 102–103.
8. Гамзюк, М. В. (2000) Відношення між емотивним і функціонально-стилістичним компонентами значення: На матеріалі німецької мови. Науковий вісник ВДУ. Філологічні науки. Луцьк: Волинський державний університет. №2. С.254-257
9. Дудик, П. С. (1973) Синтаксис сучасного українського літературного мовлення. К.: Наук, думка, 288 с.
10. Іваницька, М. Л. (2011) Мовна особистість перекладача як об'єкт лінгвістичних досліджень. Українське мовознавство. Київ: ВПЦ “Київський університет”.
11. Каян, І.Л. (2005) Амфібіоніми та рептиліоніми як складовий компонент турецьких фразеологізмів / Тези доповідей міжнародної наукової конференції

„ІХ сходознавчі читання А. Кримського”. К.: Інститут сходознавства ім. А. Кримського НАН України, с. 70-72.

12. Каян, І.Л. (2004) Конотації зооморфізмів у сучасній турецькій мові / Мовні і концептуальні картини світу. Зб. наук. праць. К.: Видавн. дім Дмитра Бураго, В. 10. С. 249-253.

13. Каян, І.Л. (2005) Національна специфіка турецьких фразеологізмів з компонентом-зоонімом / Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Східні мови та літератури. К.: ВПЦ „Київський університет”, № 10. С. 17-18.

14. Каян, І.Л. (2004) Орнітоніми як складовий компонент турецьких фразеологізмів / Мовні та концептуальні картини світу. Зб. наук. праць. К.: Видавн. дім Дмитра Бураго, В. 10. С. 204-208.

15. Каян, І.Л. (2004) Семантико-тематична класифікація турецьких зоофразеологізмів / Мова і культура. Зб. наук. праць. К.: Видавн. дім Дмитра Бураго, В. 7. Том II. С. 201-206.

16. Корунець, І. В. (2001) Теорія і практика перекладу. Аспектний переклад. Вінниця: Логос.

17. Негрич, Н. Д. (2013) Становлення фразеології за рубежем. Наукові записки [Національного університету Острозька академія]. Сер.: Філологічна. №. 37. С. 228 –230

18. Покровська, І.Л. (2006) Зоонім кінь як складовий компонент турецьких фразеологізмів / Лінгвістичні студії: Зб. наук. праць. / Укл.: Анатолій Загнітко (наук. ред.) та ін. Донецьк: ДонНУ, В.14. С. 193-196

19. Покровська, І.Л. (2005) Фразеологізми з компонентом-ентомонімом / Мовні та концептуальні картини світу. Зб. наук. праць. К.: Видавн. дім Дмитра Бураго, В. 18. С. 71-74.

20. Полюк, І. С. (2011) Особливості перекладу текстів різних стилів. Французька мова. Київ: НТУУ "КПІ".

21. Удовиченко, Т.М. (1965) Предмет фразеології та семантичні типи фразеологізмів. Українська мова та література в школі. №2. С. 20–24.

22. Ужченко, В. Д., Ужченко, Д. В. (2005) Фразеологія сучасної української мови: Посібник для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів. Луганськ : Альмамагер, 400 с.
23. Aksoy, O. (1995) Atasözleri Sözlüğü. İstanbul: İnkılap Kitap Evi, 486 s.
24. Hulki Aktunç, (2006) Türkçenin Büyük Argo Sözlüğü. İstanbul: Yapı kredi Yayınları, 406 s.
25. Örnekleriyle Türkçe Sözlük (2000): [dört cilt / yazma komisyonu üyeleri A. Fidan, N. Kardeş, S. Önen, S. Gökdemir, H. Erkıran, H. Koç, N. Başbuğ]. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 3337s.
26. Platon, Dialoglar, I.cilt, Ceviri. (1998) Teoman Aktürel, Remzi Kitapevi, İstanbul, s. 191
27. Saraçbaşı E., Minnetoğlu I. (2002) Örnekli ve açıklamalı deyimler sözlüğü. İstanbul, 752 s.
28. Ses, H. (2004) Atasözleri ve deyimler sözlüğü. İlköğretimler için. İstanbul, 489 s.